

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT TP. HỒ CHÍ MINH**

1996
**TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT
TP. HỒ CHÍ MINH**

NGUYỄN THỊ MINH TRÂM

**CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ LIÊN
QUAN ĐẾN NHIỀU TỘI PHẠM TRONG LUẬT HÌNH SỰ VIỆT NAM**

Chuyên ngành : **LUẬT HÌNH SỰ VÀ TỔ TỤNG HÌNH SỰ.**

Mã số : **9.38.01.04**

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: **PGS.TS. TRẦN VĂN ĐỘ**

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

TP.HỒ CHÍ MINH - NĂM 2022

Công trình được hoàn thành tại:

Trường Đại học Luật Thành phố Hồ Chí Minh

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Trần Văn Độ

Phản biện 1:

Phản biện 2:

Phản biện 3:

Luận án sẽ được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận án cấp trường
hợp tại phòng..... Trường Đại học Luật Thành phố Hồ Chí Minh, số 02 Nguyễn Tất Thành, Quận

4.

Vào hồi.....giờ.....ngày.....tháng.....năm 2022.

Có thể tìm hiểu Luận án tại: Thư viện Trường Đại học Luật TP.Hồ Chí Minh và Thư viện Khoa
học Tổng hợp TP.Hồ Chí Minh

DANH MỤC VIẾT TẮT TRONG LUẬN ÁN

STT	Từ viết tắt	Tên viết tắt
1.	BLHS	Bộ luật hình sự
2.	BLTTHS	Bộ luật tố tụng hình sự
3.	CTTP	Cấu thành tội phạm
4.	CQTHTT	Cơ quan tiến hành tố tụng
5.	HĐTP	Hội đồng thẩm phán
6.	HSST	Hình sự sơ thẩm
7.	HSPT	Hình sự phúc thẩm
8.	QĐHP	Quyết định hình phạt
9.	TAND	Tòa án nhân dân
10.	TANDTC	Tòa án nhân dân tối cao
11.	TNHS	Trách nhiệm hình sự
12.	TP.HCM	Thành phố Hồ Chí Minh
13.	VKSND	Viện kiểm sát nhân dân
14.	VKSNDTC	Viện kiểm sát nhân dân tối cao
15.	XHCN	Xã hội chủ nghĩa

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Tác giả tiếp cận nghiên cứu các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm dưới góc độ chuyên ngành Luật hình sự - tố tụng hình sự, làm sáng tỏ những vấn đề lý luận cơ bản về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm ở Việt Nam hiện nay với tư cách một chế định pháp luật là việc làm cần thiết và cấp bách, xuất phát từ những lý do sau:

Về mặt lý luận, mặc dù một số thuật ngữ như phạm nhiều tội, phạm tội nhiều lần (phạm tội 02 lần trở lên), phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm đã được ghi nhận từ BLHS năm 1985,¹ BLHS năm 1999² và BLHS năm 2015³ nhưng chế định nhiều tội phạm vẫn chưa được ghi nhận chính thức bằng một quy phạm pháp luật riêng trong các BLHS này. Do đó, một số vấn đề lý luận liên quan đến nhiều tội phạm vẫn chưa được làm sáng tỏ và thống nhất. Điều này làm cho việc nghiên cứu một số các quy định liên quan đến nhiều tội phạm gặp nhiều khó khăn, trong đó có vấn đề các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm. Xét từ góc độ pháp lý, các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm không chỉ đóng vai trò là các tình tiết tăng nặng TNHS có giá trị trong một khung hình phạt mà còn là dấu hiệu định tội, tình tiết tăng nặng TNHS định khung hình phạt của một số các tội phạm cụ thể trong BLHS. Do đó, việc hoàn thiện về mặt lý luận các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan nhiều tội phạm như: khái niệm, đặc điểm của các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm; nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan nhiều tội phạm như thế nào khi QĐHP hoặc những tình tiết nào là các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm hoặc trường hợp lý giải việc đối với các tội phạm nào thì các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan nhiều tội phạm được coi là dấu hiệu định tội hoặc dấu hiệu định khung hình phạt... là rất quan trọng và là cơ sở lý luận cho hoạt động lập pháp cũng như áp dụng pháp luật hình sự.

Về mặt thực tiễn, khi vấn đề nhiều tội phạm chưa được ghi nhận chính thức trong BLHS dẫn đến hệ quả thực tiễn xét xử các Tòa án còn lúng túng, chưa áp dụng thống nhất và đúng đắn các quy định của BLHS trong việc xác định các hình thức của nhiều tội phạm (như phạm nhiều tội, phạm tội nhiều lần, phạm tội có tính chất chuyên nghiệp, tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm) trong các vụ án hình sự cụ thể. Điều này dẫn đến việc định tội danh và QĐHP không được đồng nhất và chính xác, không đảm bảo nguyên tắc công bằng trong pháp luật hình sự Việt Nam. Mặt khác, khi một người thực hiện nhiều tội phạm thì căn cứ QĐHP trong trường hợp nhiều tội phạm rõ ràng khác so với trường hợp phạm một tội. Do đó, việc nghiên cứu thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm là cơ sở thực tiễn cho hoạt động lập pháp hình sự và có ý nghĩa quan trọng về định tội và QĐHP trong thực tiễn xét xử.

Trong khoa học pháp lý hiện nay cũng đã có nhiều công trình nghiên cứu về các tình tiết tăng nặng TNHS. Tuy nhiên những công trình nghiên cứu này chỉ dừng ở việc đưa ra khái niệm, nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS ở mức độ khái quát; mà chưa giải quyết được các vấn đề như: xác

¹ BLHS năm 1985 (sửa đổi, bổ sung năm 1989, 1991, 1992 và 1997).

² BLHS năm 1999 (sửa đổi, bổ sung năm 2009).

³ “Phạm nhiều tội” được đề cập trong tên gọi của điều luật “Quyết định hình phạt trong trường hợp phạm nhiều tội” (Điều 41 BLHS năm 1985, Điều 50 BLHS năm 1999 và Điều 55 BLHS năm 2015). “Phạm tội nhiều lần” được quy định là tình tiết tăng nặng TNHS chung (điểm i khoản 1 Điều 39 BLHS năm 1985, điểm g khoản 1 Điều 48 BLHS năm 1999 và điểm g khoản 1 Điều 52 BLHS năm 2015) và là tình tiết định khung hình phạt trong một số tội danh trong Phần các tội phạm cụ thể của các Bộ luật này.

định mối quan hệ giữa nhiều tội phạm và TNHS hoặc chưa có công trình nghiên cứu nào kết hợp giữa việc nghiên cứu các cơ sở lý luận nhiều tội phạm và các tình tiết tăng nặng TNHS cũng như chưa có công trình nghiên cứu nào đánh giá vai trò của các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm được biểu hiện như thế nào trong BLHS,...

Do đó, xuất phát từ yêu cầu của lý luận và thực tiễn nêu trên, tác giả quyết định lựa chọn đề tài **“Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong Luật hình sự Việt Nam”** làm Luận án Tiến sỹ.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Đánh giá các quy định về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong pháp luật hình sự Việt Nam hiện nay và kiến nghị hoàn thiện các quy định của BLHS năm 2015 về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm và các giải pháp bảo đảm áp dụng các quy định đó.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Một là, làm sáng tỏ những vấn đề lý luận về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm;

Hai là, đánh giá quy định của pháp luật hình sự về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm;

Ba là, đánh giá thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm;

Bốn là, đề xuất hoàn thiện và giải pháp bảo đảm áp dụng quy định về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Các vấn đề lý luận, pháp lý và thực tiễn về các tình tiết tăng nặng liên quan đến nhiều tội phạm, thực tiễn áp dụng các tình tiết này tại Việt Nam.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Luận án tập trung nghiên cứu các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm dưới 03 vai trò: là dấu hiệu định tội, là dấu hiệu định khung hình phạt và là các tình tiết tăng nặng TNHS quy định tại khoản 1 Điều 52 BLHS năm 2015.

Về khảo sát thực tiễn áp dụng pháp luật của các tình tiết liên quan đến nhiều tội phạm ở khoảng thời gian từ năm 2016 đến tháng 06/2022 trên phạm vi toàn quốc.

4. Phương pháp nghiên cứu

4.1. Cơ sở phương pháp luận

Luận án được thực hiện dựa trên cơ sở của phương pháp luận duy vật biện chứng và duy vật lịch sử của chủ nghĩa Mác – Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh và các quan điểm của Đảng về Nhà nước và pháp luật, về pháp luật trong Nhà nước pháp quyền XHCN và về vấn đề cải cách tư pháp.

4.2. Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện đề tài “Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong Luật hình sự Việt Nam”, tác giả sử dụng kết hợp nhiều phương pháp nghiên cứu khác nhau của khoa học pháp lý như:

- Phương pháp nghiên cứu lý thuyết luật học;

- Phương pháp nghiên cứu so sánh;
- Phương pháp thống kê;
- Phương pháp nghiên cứu án;
- Công cụ tư duy phân tích và tổng hợp.

5. Điểm mới của Luận án

Đây là công trình đầu tiên ở cấp độ một luận án tiến sĩ nghiên cứu khá toàn diện, hệ thống về một nhóm các tình tiết tăng nặng TNHS trong luật hình sự Việt Nam. Đó là các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm. Cụ thể, Luận án có các điểm mới nêu sau:

Thứ nhất, Luận án là công trình khoa học đầu tiên phân tích một cách tổng thể và toàn diện về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm trong pháp luật hình sự Việt Nam.

Thứ hai, Luận án đã xây dựng được những vấn đề lý luận về nhiều tội phạm, có ý nghĩa quan trọng trong khoa học pháp lý hình sự và thực tiễn xét xử như khái niệm, đặc điểm và các hình thức biểu hiện của nhiều tội phạm. Trên nền tảng đó, Luận án đã đưa ra được một số vấn đề lý luận về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm như khái niệm, đặc điểm và các nguyên tắc áp dụng các tình tiết này khi quyết định hình phạt.

Thứ ba, Luận án phân tích có hệ thống và toàn diện vai trò của các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm trong Phần chung và Phần các tội phạm cụ thể trong các Bộ luật hình sự với ba vai trò khác nhau: là tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự có giá trị trong một khung hình phạt, là các dấu hiệu định tội và các dấu hiệu định khung hình phạt.

Thứ tư, luận án đánh giá công phu thực trạng áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm ở Việt Nam hiện nay trên cả hai phương diện pháp luật và thực hiện pháp luật. Từ đó, luận án đã chỉ rõ những hạn chế, bất cập và nhận diện những nguyên nhân của những hạn chế, bất cập này trong quy định và thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm trong pháp luật hình sự Việt Nam.

Thứ năm, luận án đề xuất các kiến nghị hoàn thiện và các giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm trong pháp luật hình sự Việt Nam. Trong đó, luận án tập trung đưa ra các kiến nghị hoàn thiện quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm đồng thời đưa ra các giải pháp cụ thể, phù hợp để đảm bảo tính hiệu quả khi áp dụng các tình tiết này

6. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của luận án

Về mặt lý luận: Kết quả nghiên cứu của luận án góp phần bổ sung, hoàn thiện vấn đề lý luận về tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm giúp cho các nhà nghiên cứu có góc nhìn toàn diện hơn, đầy đủ hơn về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm và công tác áp dụng quy định về các tình tiết này của BLHS Việt Nam năm 2015. Luận án cũng góp một phần nhỏ làm nguồn tư liệu để làm tài liệu tham khảo, giảng dạy, trao đổi kinh nghiệm, nghiên cứu về các vấn đề có liên quan đến tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Về mặt thực tiễn: Luận án góp một phần làm rõ thực trạng áp dụng tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong thời gian qua. Luận án là tài liệu tham khảo cho các nhà hoạt động thực tiễn trong áp dụng pháp luật. Kết quả nghiên cứu dùng để phục vụ cho việc đánh giá một cách toàn diện

và khoa học về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm, làm căn cứ cho việc đề xuất các nội dung hoàn thiện về các tình tiết tăng nặng TNHS và nâng cao chất lượng áp dụng, đáp ứng yêu cầu của chiến lược cải cách tư pháp ở nước ta.

7. Kết cấu của Luận án

Ngoài Lời cam đoan, Danh mục từ viết tắt, Danh mục phụ lục và biểu đồ, Mục lục, Phần mở đầu, Tổng quan về vấn đề nghiên cứu của Luận án, Kết luận, Các công trình khoa học đã công bố liên quan đến nội dung của Luận án, Danh mục tài liệu tham khảo và Phụ lục, Luận án gồm 03 chương như sau:

Chương 1. Lý luận về nhiều tội phạm và các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Chương 2. Quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Chương 3. Thực tiễn và giải pháp bảo đảm áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

TỔNG QUAN VỀ VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU CỦA LUẬN ÁN

1. Tổng quan tình hình nghiên cứu

1.1. Tình hình nghiên cứu ở nước ngoài

Liên quan trực tiếp đến luận án, các nội dung được các tác giả nước ngoài nghiên cứu tập trung vào những vấn đề cơ bản sau:

Thứ nhất, nhóm các công trình nghiên cứu liên quan đến các tình tiết tăng nặng TNHS như: Luận án tiến sĩ của tác giả Донец Сергей Петрович (Dones Sergey Petrovich) về đề tài: “Смягчающие и отягчающие обстоятельства в уголовном праве (правовая природа, классификация, проблемы учета) (Những tình tiết giảm nhẹ và tăng nặng trong luật hình sự (bản chất pháp lý, phân loại và các vấn đề nghiên cứu))”⁴ và Luận án tiến sĩ của tác giả Мясников Олег Алексеевич (Myasnikov Oleg Alekseyevich) về đề tài: “Смягчающие и отягчающие наказание обстоятельства в российском уголовном праве” (Các tình tiết giảm nhẹ và tăng nặng hình phạt trong luật hình sự Nga).⁵ Và một số bài viết đăng trên tạp chí nước ngoài liên quan đến các tình tiết tăng nặng TNHS như: “The Impact of Aggravating and Mitigating Factor on the Sentence Severity of Sex Offenders: An Exploration and Comparison of Differences Between Offending Groups” (Sự tác động của tình tiết tăng nặng và giảm nhẹ đối với tội phạm tình dục: Nghiên cứu và so sánh sự khác nhau giữa các nhóm tội phạm này) của tác giả Joanna Amirault and Eric Beauregard.⁶ Bài viết của Luật sư Stacy Barret trong bài báo “Aggravating Factors in Criminal Sentences” (Các tình tiết tăng nặng TNHS trong chế tài hình sự) trên trang CriminalDefenseLawyer.⁷ “Aggravating and Mitigating Factors: The Paradox of Today's Arbitrary and Mandatory Capital Punishment Scheme” (Tình tiết tăng nặng và tình tiết giảm nhẹ: Nghịch lý của sự độc đoán, chuyên quyền thời nay và các nguyên tắc áp dụng án tử hình) của tác giả Jeffrey L. Kirchmeier.⁸ Và bài viết “The Especially Heinous Aggravating Circumstance in Capital Cases -The Standardless Standard” (Sự tàn khốc của các tình tiết tăng nặng trong các vụ án tử hình: Một tiêu chuẩn “phi chuẩn”) của Richard A. Rosen.⁹... Hầu hết các công trình nghiên cứu nêu trên tập trung nghiên cứu một số vấn đề liên quan đến các tình tiết tăng nặng TNHS như: khái niệm, đặc điểm, vai trò của các tình tiết tăng nặng TNHS khi QĐHP, hoặc một số công trình nghiên cứu sự tác động các tình tiết tăng nặng TNHS trong nhóm tội phạm cụ thể nào đó. Tuy nhiên, các nghiên cứu này chỉ dừng ở mức độ khái quát các tình tiết tăng nặng TNHS ở đất nước sở tại của tác giả bài viết mà chưa có

⁴ Донец Сергей Петрович (2003), *Смягчающие и отягчающие обстоятельства в уголовном праве (правовая природа, классификация, проблемы учета)*, Кандидатская диссертация юриспруденция, Казань, Россия.

⁵ Мясников Олег Алексеевич (2001), *Смягчающие и отягчающие наказание обстоятельства в российском уголовном праве*, Кандидатская диссертация юриспруденция, Москва, Россия.

⁶ Joanna Amirault and Eric Beauregard (2014), *The Impact of Aggravating and Mitigating Factor on the Sentence Severity of Sex Offenders: An Exploration and Comparison of Differences Between Offending Groups*, Criminal Justice Policy Review 2014, Vol 25 (I), No. 78-104.

[<https://www.researchgate.net/publication/287785703> The Impact of Aggravating and Mitigating Factors on the Sentence Severity of Sex Offenders An Exploration and Comparison of Differences Between Offending Groups], (truy cập ngày 12/11/2021).

⁷ Stacy Barret, “Aggravating Factors in Criminal Sentences”, [<https://www.criminaldefenselawyer.com/resources/aggravating-factors-in-criminal-sentences.html>] (truy cập ngày 20/11/2021).

⁸ Jeffrey L. Kirchmeier (1998), *Aggravating and Mitigating Factors: The Paradox of Today's Arbitrary and Mandatory Capital Punishment Scheme*, Constitutional Law Commons and the Criminal Procedure Commons, Vol.6, No.345.

[<https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1443&context=wmborj>], (truy cập ngày 20/11/2021).

⁹ Richard A. Rosen (2015), *The Especially Heinous Aggravating Circumstance in Capital Cases -The Standardless Standard*, North Carolina Law Review.

[<https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=3044&context=nclr>], (truy cập ngày 20/11/2021).

công trình nghiên cứu nào đưa ra một số nền tảng lý luận chung về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm hoặc đánh giá quy định của BLHS Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS.

Thứ hai, nhóm các công trình nghiên cứu các vấn đề liên quan đến chế định nhiều tội phạm như: Luận án Tiến sĩ luật của tác giả Dosaeva Glera Suleimanovna về đề tài: “МНОЖЕСТВЕННОСТИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ” (Nhiều tội phạm) vào năm 2017.¹⁰ Công trình nghiên cứu khoa học của tác giả A.B. Shnitenkov về đề tài: “Множественность преступлений в уголовном праве” (Phạm nhiều tội trong pháp luật hình sự) vào năm 2014.¹¹ Cuốn sách “More Than One Offense: Sentencing Multiple Crimes” (Nhiều hơn một hành vi phạm tội: Kết án nhiều tội phạm) của tác giả Jesper Ryberg được xuất bản tại Mỹ vào năm 2017.¹² Cuốn sách “Professional Criminality: Past and Present” (Phạm tội có tính chất chuyên nghiệp: Quá khứ và Hiện tại) của tác giả A.Gurov¹³ bàn về các dấu hiệu pháp lý của hình thức phạm tội có tính chất chuyên nghiệp;... Nhìn chung, hầu hết các tác giả chỉ nghiên cứu nhiều tội phạm thông qua việc nghiên cứu các hình thức biểu hiện của nhiều tội phạm như: phạm tội có tính chất chuyên nghiệp, phạm tội nhiều lần, tái phạm... Tuy nhiên, kết quả nghiên cứu các công trình này cũng góp phần giúp cho tác giả đánh giá khái quát được các dấu hiệu đặc trưng của nhiều tội phạm theo cách nhìn của nhà khoa học pháp lý nước ngoài; từ đó giúp cho tác giả xây dựng được nền tảng lý luận về nhiều tội phạm trong pháp luật hình sự Việt Nam.

1.2. Tình hình nghiên cứu ở Việt Nam

Với các tài liệu trong nước, các nội dung được các tác giả trong nước nghiên cứu tập trung vào những vấn đề cơ bản sau:

Thứ nhất, nhóm các công trình nghiên cứu về các tình tiết tăng nặng TNHS, có các tác phẩm:

Về giáo trình gồm có: *Giáo trình Luật hình sự Việt Nam*, tập 1, Trường Đại học Luật Hà Nội, NXB Công an nhân dân, Hà Nội, năm 2012 do GS.TS Nguyễn Ngọc Hòa (Chủ biên); *Giáo trình Luật Hình sự Việt Nam – Phần Chung*, Trường Đại học Luật Thành phố Hồ Chí Minh, NXB Hồng Đức – Hội Luật gia Việt Nam, năm 2012 do TS. Trần Thị Quang Vinh (Chủ biên); *Giáo trình Luật Hình sự Việt Nam – Phần Chung*, Khoa Luật – Đại học Quốc gia Hà Nội, năm 2007 do PGS.TSKH Lê Cẩm (Chủ biên); *Giáo trình Luật Hình sự Việt Nam (Phần Chung)*, Trung tâm Đào tạo từ xa - Đại học Huế, năm 2002 do PGS.TS Võ Khánh Vinh (Chủ biên), ... Về sách chuyên khảo gồm có: “*Bình luận khoa học về các tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ trách nhiệm hình sự*” của Đinh Văn Quế, NXB Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh, năm 2009; “*Các tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ trách nhiệm hình sự*” của tác giả Đinh Văn Quế, NXB. Chính trị quốc gia, năm 2000; “*Trách nhiệm hình sự và hình phạt*” của Trường Đại học Luật Hà Nội, NXB Công an nhân dân, năm 2001,... Về luận án, luận văn: Đề tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ “*Thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ TNHS trong công tác xét xử của Tòa án và một số kiến nghị*” do tập thể tác giả của Ths. Đinh Văn Quế làm chủ nhiệm đề tài vào năm 2009; Luận án Tiến sĩ luật học (2019), “*Các tình tiết tăng nặng TNHS trong Luật hình sự Việt Nam*” của tác giả Phan Thị Thu Lê; Luận văn thạc sĩ Luật học (2006), “*Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm trong Luật hình sự Việt Nam*” của tác giả Vũ Văn Phong; Luận văn thạc sĩ Luật học (2017), “*Một số tình tiết tăng nặng trách*

¹⁰ Dosaeva Glera Suleimanovna (2017), *МНОЖЕСТВЕННОСТИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ*, доктора юридических наук, Российский государственный университет правосудия, No.21. (Dosaeva Glera Suleimanovna (2017), *Multiple Crimes*, Doctor of Law, Russian State University of Justice, No.21).

¹¹ A.B. Shnitenkov (2014), *Множественность преступлений в уголовном праве*, Оренбургский институт, Московский государственный юридический университет имени О.Е. Кутафина.

¹² Jesper Ryberg (2017), *More Than One Offense: Sentencing Multiple Crimes*, Oxford, USA.

¹³ A. Gurov (1990), *Professional Criminality: Past and Present*, Moscow, No.40-41.

nhiệm trong Luật hình sự Việt Nam” của tác giả Trần Thành Nam; Luận văn thạc sĩ Luật học (2011), “*Các tình tiết tăng nặng TNHS đối với người chưa thành niên phạm tội*” của tác giả Trần Mạnh Toàn;... Và rất nhiều bài viết khoa học đăng trên các tạp chí chuyên ngành như: Bùi Kiến Quốc, *Các tình tiết giảm nhẹ và tăng nặng TNHS trong BLHS Việt Nam*, Tạp chí Luật học số 06/2000; Phạm Hồng Hải, *Một vài ý kiến về chế định tái phạm, tái phạm nguy hiểm theo quy định của BLHS năm 1999*, Tạp chí TAND số 2/2001; Dương Tuyết Miên, *Các tình tiết giảm nhẹ, tăng nặng TNHS theo BLHS năm 1999*, Tạp chí TAND số 1/2003; Trịnh Tiến Việt, *Về các tình tiết giảm nhẹ, tăng nặng TNHS trong BLHS 1999 và một số kiến nghị*;...

Thứ hai, nhóm các công trình nghiên cứu về nhiều tội phạm, có những công trình như:

Về sách chuyên khảo: “*Chế định nhiều tội phạm – những vấn đề lý luận và thực tiễn*” (năm 2003) của tác giả Lê Văn Đệ; Sách chuyên khảo “*Những vấn đề cơ bản trong khoa học luật hình sự (Phần chung)*” (năm 2005) của tác giả TSKH.PGS Lê Cẩm; Sách chuyên khảo “*Lý luận định tội danh*” của tác giả GS.TS Võ Khánh Vinh, NXB Khoa học xã hội, năm 2013;... Về luận án, luận văn: Luận văn thạc sĩ luật học (2015), “*Phạm nhiều tội trong pháp luật hình sự Việt Nam*” của tác giả Lê Thị Thúy; Luận văn thạc sĩ luật học (2007), “*Định tội danh trong trường hợp phạm nhiều tội theo pháp luật hình sự Việt Nam – từ thực tiễn tỉnh Đồng Nai*” của tác giả Đào Thị Kiều Vân; Luận văn thạc sĩ luật học (2012), “*Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về phạm tội nhiều lần theo Luật hình sự Việt Nam*” của tác giả Nguyễn Thị Bảo Tâm; ... Và một số bài viết khoa học trên các tạp chí chuyên ngành luật như: TSKH.PGS Lê Cẩm, *Chế định đa (nhiều) tội phạm và mô hình lý luận của nó trong luật hình sự Việt Nam*, Tạp chí Dân chủ và pháp luật số 6/2001; Nguyễn Ngọc Hòa (2001), *Các trường hợp phạm nhiều tội trong luật hình sự*, Tạp chí Luật học số 1/2001; Nông Trường Sinh (2007), *Về áp dụng tình tiết phạm tội nhiều lần*, Tạp chí Kiểm sát số 21/2007; Phạm Ngọc Thiệu (2007), *Tổng hợp hình phạt trong trường hợp phạm nhiều tội và bị đưa ra xét xử cùng một lần*, Tạp chí TAND số 24/2007; Vũ Thành Long (2006), *Về việc áp dụng tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp*, Tạp chí TAND số 20/2006...

2. Đánh giá tổng quan tình hình nghiên cứu

Qua khảo sát tình hình nghiên cứu, có thể thấy một số nội dung liên quan đến đề tài “*Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong Luật hình sự Việt Nam*”, tác giả đánh giá tổng quan về các công trình nghiên cứu như sau:

Thứ nhất, các công trình nghiên cứu nước ngoài tiếp cận nghiên cứu các tình tiết tăng nặng TNHS ở nhiều góc độ như: một số vấn đề lý luận về các tình tiết tăng nặng TNHS chung có giá trị trong một khung hình phạt; Sự tác động, ảnh hưởng của các tình tiết tăng nặng TNHS trong việc QĐHP đối với hành vi phạm tội cụ thể nào đó. Tuy nhiên, rất ít công trình nghiên cứu nước ngoài tập trung nghiên cứu chuyên sâu về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm và cũng chưa có công trình khoa học nào ở nước ngoài nghiên cứu về các tình tiết tăng nặng TNHS theo Luật hình sự Việt Nam đặc biệt là các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Thứ hai, đối với các công trình nghiên cứu ở Việt nam các vấn đề liên quan đến đề tài “*Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm theo Luật hình sự Việt Nam*” đã được một số công trình nghiên cứu. Tuy nhiên, hầu hết các công trình chỉ tập trung nghiên cứu các vấn đề lý luận về các tình tiết tăng nặng TNHS dưới vai trò là các tình tiết tăng nặng TNHS chung theo quy định tại Điều 48

BLHS năm 1999 hoặc Điều 52 BLHS năm 2015. Những công trình này vẫn còn tồn tại một số hạn chế như:

Một là, hầu hết các công trình chưa phân tích các tình tiết tăng nặng TNHS hiện diện trong quy định tại Điều 39 BLHS năm 1985, Điều 48 BLHS năm 1999 hoặc Điều 52 BLHS năm 2015 dưới góc độ là các dấu hiệu định tội hoặc dấu hiệu định khung hình phạt;

Hai là, hiện nay ở Việt Nam đã có một số công trình nghiên cứu các cơ sở lý luận của nhiều tội phạm theo quy định của BLHS;

Ba là, hầu hết nội dung nghiên cứu của các công trình ở Việt Nam hoặc là nghiên cứu các tình tiết tăng nặng TNHS được quy định trong BLHS Việt Nam, hoặc là nghiên cứu về nhiều tội phạm trong BLHS, mà chưa có một công trình nghiên cứu nào kết hợp giữa các tình tiết tăng nặng TNHS và chế định nhiều tội phạm;

Bốn là, các công trình trên chưa nghiên cứu hoặc nghiên cứu chưa sâu một số tình tiết tăng nặng TNHS với vai trò là dấu hiệu định tội hoặc dấu hiệu định khung hình phạt trong Phần các tội phạm cụ thể của BLHS.

2. Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu

2.1. Cơ sở lý thuyết

2.1.1. Câu hỏi nghiên cứu

Từ việc đánh giá tình hình nghiên cứu nêu trên và hạn chế còn tồn tại về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong Luật hình sự Việt Nam, tác giả đặt ra câu hỏi nghiên cứu trọng tâm: “*Lý luận, luật thực định và thực tiễn áp dụng quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm có những hạn chế gì và cần hoàn thiện như thế nào?*”. Để giải đáp câu hỏi này, tác giả xây dựng các câu hỏi nghiên cứu như sau:

Thứ nhất, khái niệm nhiều tội phạm được hiểu như thế nào? Đặc điểm, hình thức của nhiều tội phạm là gì?

Thứ hai, các tình tiết tăng nặng TNHS được quy định trong pháp luật hình sự Việt Nam dựa trên cơ sở lý luận như thế nào?

Thứ ba, từ cơ sở lý luận các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm được hiểu như thế nào?

Thứ tư, Đặc điểm, vai trò và các nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm?

Thứ năm, Luật hình sự Việt Nam hiện nay quy định như thế nào về nhiều tội phạm và mối quan hệ của chúng với việc xác định TNHS trong Phần chung và Phần các tội phạm cụ thể của BLHS?

Thứ sáu, thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong Luật hình sự Việt Nam có những vướng mắc, bất cập gì?

Thứ bảy, để hoàn thiện các quy định về tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm cần phải làm gì, theo quan điểm và phương hướng nào?

2.1.2. Lý thuyết nghiên cứu

Luận án được nghiên cứu dựa trên cơ sở lý thuyết sau:

- Các tư tưởng, học thuyết, lý luận về nhà nước và pháp luật nói chung, về luật hình sự nói riêng.

- Các nguyên tắc chi phối khi quy định và áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS nói chung cũng như các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.
- Quy định của các văn bản pháp luật liên quan của Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.
- Các thành tựu đã được nghiên cứu trước đây về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm của các tác giả trong và ngoài nước.

2.1.3. Các giả thuyết nghiên cứu

Giả thuyết trên được tác giả xây dựng trên cơ sở các giả thuyết nghiên cứu sau đây:

Thứ nhất, hiện nay các công trình nghiên cứu đã có những nghiên cứu nhất định về nhiều tội phạm, tuy nhiên, số lượng các công trình nghiên cứu về nhiều tội phạm còn hạn chế và vẫn còn có nhiều quan điểm khác nhau, chưa được thống nhất.

Thứ hai, các nghiên cứu về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm như: khái niệm, đặc điểm, vai trò và các nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm chưa được nghiên cứu thỏa đáng.

Thứ ba, các hình thức biểu hiện của nhiều tội phạm về cơ bản đã được quy định từ rất sớm trong BLHS năm 1985 cho đến nay, tuy nhiên vấn đề nhiều tội phạm vẫn chưa được ghi nhận chính thức và hoàn thiện trong pháp luật hình sự Việt Nam.

Thứ tư, hình thức của nhiều tội phạm được quy định là tình tiết tăng nặng TNHS chung trong Phần chung trong các BLHS và còn được quy định là dấu hiệu định tội, dấu hiệu định khung hình phạt trong Phần các tội phạm cụ thể của các BLHS. Tuy nhiên, các quy định của BLHS vẫn chưa đồng bộ, chưa thống nhất đối với từng nhóm tội phạm trong Phần các tội phạm cụ thể của BLHS.

Thứ năm, thực tiễn cho thấy các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm theo quy định của Luật hình sự Việt Nam được áp dụng không thống nhất cả về nội dung của các tình tiết và vai trò của các tình tiết đối với từng tội danh cụ thể.

Thứ sáu, dựa trên cơ sở lý luận và thực tiễn tác giả giả thuyết rằng quy định của Luật hình sự Việt Nam hiện nay về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm vẫn còn chưa hoàn thiện và cần được bổ sung các vấn đề sau đây:

- Luật hình sự Việt Nam cần hoàn thiện các vấn đề pháp lý liên quan đến chế định nhiều tội phạm trong BLHS năm 2015.
- Luật hình sự Việt Nam cần hoàn thiện các vấn đề pháp lý về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.
- Cần sửa đổi, bổ sung các quy định thuộc Phần chung và Phần các tội phạm cụ thể của BLHS năm 2015 về vấn đề xác định TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.
- Luật hình sự Việt Nam cần thay đổi, bổ sung các quy định liên quan khác của BLHS năm 2015 khi những quy định này không đảm bảo nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.
- Cần xây dựng và phát triển các giải pháp nâng cao hiệu quả áp dụng quy định về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

2.1.4. Dự kiến kết quả nghiên cứu

Dựa vào cơ sở lý thuyết được mô tả nêu trên, tác giả dự kiến các kết quả nghiên cứu của luận án như sau:

- Hệ thống hóa và bổ sung các vấn đề lý luận về chế định nhiều tội phạm trong pháp luật hình sự Việt Nam.
- Nghiên cứu lý luận và phân tích quy định của BLHS Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong Phần chung và Phần các tội phạm cụ thể của BLHS; nêu ra những vướng mắc, bất cập trong quy định của BLHS khi các áp dụng các tình tiết này trong thực tiễn.
- Đưa ra một số các giải pháp nhằm hoàn thiện quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.
- Luận án được sử dụng là tài liệu để nghiên cứu, giảng dạy môn Luật hình sự.

Chương 1

LÝ LUẬN VỀ NHIỀU TỘI PHẠM VÀ CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ LIÊN QUAN ĐẾN NHIỀU TỘI PHẠM

1.1. Lý luận về nhiều tội phạm

1.1.1. Khái niệm, đặc điểm của nhiều tội phạm

Nhiều tội phạm là trường hợp một người thực hiện một hoặc nhiều hành vi nguy hiểm cho xã hội cấu thành từ hai tội phạm độc lập trở lên và những tội phạm này chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS theo quy định của BLHS hoặc trong trường hợp đã bị kết án thì chưa được xóa án tích.

Nhiều tội phạm có những đặc điểm sau:

Thứ nhất, nhiều tội phạm là trường hợp người phạm tội thực hiện hành vi nguy hiểm cho xã hội cấu thành từ hai tội phạm độc lập trở lên.

Thứ hai, những hành vi phạm tội trong nhiều tội phạm không phụ thuộc vào việc đã bị đưa ra xét xử hay chưa nhưng phải đảm bảo điều kiện là những hành vi phạm tội này nếu đã bị kết án thì chưa được xóa án tích và nếu chưa bị kết án thì vẫn chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS.

1.1.2. Các hình thức biểu hiện của nhiều tội phạm

Từ khái niệm, đặc điểm của nhiều tội phạm, các hình thức của nhiều tội phạm cần căn cứ vào tính chất của hành vi phạm tội trong hai trường hợp như sau:

Thứ nhất, tất cả các hành vi phạm tội của người phạm tội thực hiện đều chưa bị kết án và chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS. Trường hợp này bao gồm các hình thức: phạm nhiều tội, phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và phạm tội nhiều lần.

Thứ hai, trong số các hành vi phạm tội của người phạm tội thực hiện thì có hành vi phạm tội đã bị kết án thì nhưng chưa được xóa án tích kết án. Trường hợp này bao gồm các hình thức: phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và các trường hợp tái phạm tội (bao gồm tái phạm, tái phạm nguy hiểm và các trường hợp người phạm tội đã bị kết án chưa được xóa án tích lại thực hiện hành vi phạm tội mới nhưng không thuộc trường hợp tái phạm và tái phạm nguy hiểm).

Nhiều tội phạm bao gồm các hình thức nêu sau:

- Phạm nhiều tội.
- Phạm tội nhiều lần (phạm tội 02 lần trở lên).
- Phạm tội có tính chất chuyên nghiệp.
- Các trường hợp tái phạm tội.

1.1.2.1. Phạm nhiều tội

Phạm nhiều tội là trường hợp người thực hiện hành vi phạm tội thỏa mãn cấu thành tội phạm của hai tội phạm trở lên được quy định trong Bộ luật hình sự và được đưa ra xét xử cùng một lần trong một vụ án.

Phạm nhiều tội có các đặc điểm như sau:

Một là, người phạm tội thực hiện từ hai hành vi phạm tội trở lên hoặc một hành vi phạm tội nhưng phải thỏa mãn từ hai CTTTP độc lập trở lên.

Hai là, các tội phạm trong phạm nhiều tội chưa từng bị đưa ra xét xử, chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS và các tội phạm này cùng bị đưa ra xét xử một lần.

1.1.2.2. Phạm tội nhiều lần

Phạm tội nhiều lần là trường hợp người phạm tội thực hiện hành vi phạm tội hai lần trở lên cùng một loại tội, trong đó mỗi hành vi đều đã có đủ yếu tố CTTP, chưa bị truy cứu TNHS, chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS và các hành vi phạm tội đó được xét xử trong cùng một lần.

Các đặc điểm của phạm tội nhiều lần:

Thứ nhất, người phạm tội thực hiện hành vi phạm tội 02 lần trở lên.

Thứ hai, hành vi nguy hiểm cho xã hội trong từng lần thực hiện tội phạm thỏa mãn đầy đủ dấu hiệu của một CTTP cụ thể được quy định trong BLHS.

Thứ ba, các tội phạm được thực hiện phải cùng một loại tội phạm với nhau.

Thứ tư, các hành vi phạm tội trong phạm tội 02 lần trở lên chưa bị truy cứu TNHS và phải còn thời hiệu truy cứu TNHS nay các hành vi phạm tội này bị đưa ra xét xử cùng một lần.

1.1.2.3. Phạm tội có tính chất chuyên nghiệp

Phạm tội có tính chất chuyên nghiệp là trường hợp hành vi phạm tội lặp đi lặp lại nhiều lần trong một khoản thời gian nhất định, những hành vi phạm tội này chưa được xóa án tích hoặc chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS, cùng xâm hại đến một hoặc nhiều khách thể có cùng tính chất và người phạm tội lấy các lần phạm tội làm nguồn thu nhập cho bản thân

Phạm tội có tính chất chuyên nghiệp có các đặc điểm như sau:

Thứ nhất, số lần phạm để được coi là phạm tội có tính chất chuyên nghiệp là tội phạm được lặp đi lặp lại nhiều lần.

Thứ hai, người phạm tội lấy việc phạm tội để tạo ra các nguồn thu nhập cho bản thân phục vụ các nhu cầu của người phạm tội, nguồn thu nhập này có thể là nguồn thu nhập chủ yếu hoặc nguồn thu nhập thứ yếu chỉ giúp làm tăng thu nhập cho người phạm tội.

1.1.2.4. Tái phạm tội

Tái phạm tội là trường hợp người phạm tội thực hiện tội phạm mới trong thời gian chưa được xóa án tích về tội phạm mà người đó đã bị kết án trước đó.

Những điều kiện đặc trưng của tái phạm tội phạm:

+ *Thứ nhất*, người phạm tội là người đã từng bị kết án về ít nhất một tội phạm theo quy định của pháp luật và bản án đó đã có hiệu lực pháp luật;

+ *Thứ hai*, người phạm tội thực hiện hành vi phạm tội mới sau khi bản án của những hành vi phạm tội cũ đã có hiệu lực pháp luật;

+ *Thứ ba*, bản án kết tội đối với hành vi phạm tội cũ vẫn chưa được xóa án tích vào thời điểm người phạm tội thực hiện tội phạm mới.

1.1.3. Phân biệt nhiều tội phạm với các dạng cấu trúc đặc biệt của hành vi khách quan của tội phạm

Để đảm bảo tính chính xác khi định tội danh và QĐHP thì cần phân biệt ranh giới giữa nhiều tội phạm và các dạng cấu trúc đặc biệt của hành vi khách quan của tội phạm. Cụ thể như sau:

- Tội kéo dài là tội phạm có hành vi khách quan diễn ra không gián đoạn trong một khoảng thời gian dài.

- Tội liên tục là tội phạm mà hành vi khách quan có tính liên tục, bao gồm nhiều hành vi cùng loại xảy ra kế tiếp nhau về mặt thời gian, cùng xâm hại một quan hệ xã hội và cùng bị chi phối bởi một ý định phạm tội cụ thể, thống nhất.

- Tội ghép là loại tội phạm mà hành vi khách quan được hình thành từ nhiều hành vi khác nhau, xảy ra đồng thời, xâm phạm các khách thể khác nhau.

- Các tiêu chí để phân biệt giữa nhiều tội phạm và các dạng cấu trúc đặc biệt của hành vi khách quan của tội phạm như sau:

Thứ nhất, về khách thể bị xâm hại

Thứ hai, về tính chất và mức độ nguy hiểm cho xã hội của hành vi phạm tội.

Thứ ba, về thiệt hại do hành vi phạm tội gây ra.

Thứ tư, về nhân thân người phạm tội: đối với trường hợp nhiều tội phạm thì nhân thân người phạm tội thường nguy hiểm hơn, thái độ chống đối xã hội cao hơn.

Thứ năm, về mức độ chịu TNHS. Đối với nhiều tội phạm thì mức độ chịu TNHS thường nghiêm khắc hơn.

1.1.4. Mối liên hệ giữa nhiều tội phạm và trách nhiệm hình sự

Việc xác định TNHS đối với người phạm tội trong trường hợp nhiều tội phạm phải tương xứng với tính chất và mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội mà người phạm tội đã thực hiện. Trong trường hợp nhiều tội phạm thì tính chất và mức độ nguy hiểm cho xã hội của hành vi phạm tội cũng tăng lên đáng kể so với trường hợp phạm một tội trong một lần, cụ thể như sau:

- Tính nguy hiểm của nhiều tội phạm thể hiện ở số lượng hành vi phạm tội.

- Tính nguy hiểm của nhiều tội phạm thể hiện ở số lượng khách thể bị tội phạm xâm hại.

- Tính nguy hiểm của nhiều tội phạm còn thể hiện ở khả năng cải tạo, giáo dục của người phạm tội.

1.2. Lý luận về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

1.2.1. Khái niệm của các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm là các tình tiết làm tăng tính nguy hiểm của hành vi phạm tội trong trường hợp một người thực hiện một hoặc nhiều hành vi nguy hiểm cho xã hội cấu thành từ hai tội phạm độc lập trở lên và những tội phạm này chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS theo quy định của BLHS hoặc trong trường hợp đã bị kết án thì chưa được xóa án tích. Những tình tiết này có ý nghĩa trong việc định tội, định khung hình phạt và quyết định hình phạt trong một khung hình phạt

1.2.2. Đặc điểm các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

Các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm có các đặc điểm sau:

Thứ nhất, với vai trò là một trong các tình tiết tăng nặng TNHS trong một khung hình phạt được quy định tại Điều 52 BLHS năm 2015:

- Các tình tiết tăng nặng TNHS làm tăng tính nguy hiểm cho xã hội của tội phạm, có nghĩa là các tình tiết này sẽ làm thay đổi tính chất và mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội theo hướng nghiêm trọng hơn so với hành vi phạm tội mà không bị áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS.

- Các tình tiết tăng nặng TNHS phải được quy định rõ ràng, cụ thể trong BLHS và khi QĐHP, Tòa án chỉ được sử dụng các tình tiết này là tình tiết tăng nặng TNHS để áp dụng cho người phạm tội mà không được sử dụng các tình tiết khác là tình tiết tăng nặng TNHS.

- Các tình tiết tăng nặng TNHS của tội phạm nào thì chỉ áp dụng cho tội phạm đó, các tình tiết tăng nặng TNHS thuộc nhân thân của người phạm tội nào thì áp dụng cho người phạm tội ấy.

- Các tình tiết tăng nặng TNHS phản ánh tình hình đấu tranh, phòng và chống tội phạm trong từng thời kỳ của xã hội.

- Một tình tiết tăng nặng TNHS chỉ được áp dụng một lần trong quá trình giải quyết vụ án hình sự.

- Các tình tiết tăng nặng TNHS khi đóng vai trò là các tình tiết tăng nặng TNHS trong một khung hình phạt hoặc dấu hiệu định khung hình phạt thì các tình tiết này chỉ có tác động giới hạn trong một khung hình phạt.

Thứ hai, ngoài các đặc điểm nêu trên thì các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm có các đặc điểm riêng như sau:

- Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm chỉ áp dụng trong trường hợp một người thực hiện một hoặc nhiều hành vi nguy hiểm cho xã hội cấu thành từ hai tội phạm độc lập trở lên và những tội phạm này chưa hết thời hiệu truy cứu TNHS theo quy định của BLHS hoặc trong trường hợp đã bị kết án thì chưa được xóa án tích.

- Căn cứ vào khái niệm các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm cũng như các hình thức của nhiều tội phạm mà tác giả phân tích tại các mục nêu trên thì các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm bao gồm các tình tiết nêu sau: phạm nhiều tội, phạm tội 02 lần trở lên, phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và các trường hợp tái phạm tội khác.

1.2.3. Nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

Nguyên tắc 1: Một tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm chỉ được áp dụng một lần trong một vụ án hình sự.

Nguyên tắc 2: Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm khi đóng vai trò là các tình tiết tăng nặng TNHS trong một khung hình phạt thì chỉ làm tăng mức hình phạt trong giới hạn một khung hình phạt.

Nguyên tắc 3: Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm của hành vi phạm tội nào chỉ được áp dụng đối với hành vi phạm tội đó.

1.2.4. Ý nghĩa của các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

1.2.4.1. Ý nghĩa pháp lý

- Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm là một trong những căn cứ xác định TNHS.

- Việc quy định các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong BLHS năm 2015 có ý nghĩa là một phương tiện phân hóa TNHS.

- Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm có ý nghĩa rất quan trọng trong việc cá thể hoá TNHS.

1.2.4.2. Ý nghĩa Chính trị - xã hội

Việc quy định các tình tiết tăng nặng TNHS có ý nghĩa quan trọng trong việc đảm bảo thực hiện nguyên tắc công bằng xã hội trong lĩnh vực hình sự. Việc quy định các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong BLHS có ý nghĩa quan trọng trong việc cụ thể hóa đường lối, chính sách hình sự của Đảng và Nhà nước về tội phạm và TNHS. Một trong những nội dung quan trọng của chính sách đối với tội phạm và tổ chức đấu tranh phòng chống tội phạm được ghi nhận tại Điều 3 BLHS năm 2015 thể hiện ở những nét sau:

- Chính sách hình sự là chính sách xử lý trên nguyên tắc “nghiêm trị” kết hợp “khoan hồng”.
- Chính sách phân hóa TNHS trong luật và cá thể hoá TNHS trong áp dụng pháp luật.

- Việc quy định các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm trong BLHS có tác dụng thống nhất việc vận dụng đường lối xét xử trong cả nước, hạn chế việc áp dụng tùy tiện các tình tiết này nhằm đảm bảo nguyên tắc pháp chế xã hội chủ nghĩa trong lĩnh vực hình sự.

Chương 2

QUY ĐỊNH CỦA PHÁP LUẬT HÌNH SỰ VIỆT NAM VỀ CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ LIÊN QUAN ĐẾN NHIỀU TỘI PHẠM

2.1. Khái quát lịch sử quy định về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm trong pháp luật hình sự Việt Nam

2.1.1. Quy định về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm từ năm 1945 đến trước khi ban hành Bộ luật hình sự năm 1985

Thứ nhất, tình tiết phạm nhiều tội.

Thứ hai, tình tiết phạm tội nhiều lần.

Thứ ba, tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp.

Thứ tư, các trường hợp tái phạm tội.

2.1.2. Quy định của Bộ luật hình sự năm 1985 về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

Thứ nhất, tình tiết phạm nhiều tội.

Thứ hai, tình tiết phạm tội nhiều lần.

Thứ ba, tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp.

Thứ tư, các trường hợp tái phạm tội.

2.1.3. Quy định của Bộ luật hình sự năm 1999 về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

Thứ nhất, tình tiết phạm nhiều tội.

Thứ hai, tình tiết phạm tội nhiều lần.

Thứ ba, tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp.

Thứ tư, các trường hợp tái phạm tội.

2.2. Quy định của Bộ luật hình sự năm 2015 về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

2.2.1. Phạm nhiều tội

Trong BLHS năm 2015 không có quy định chương riêng hoặc điều luật riêng về phạm nhiều tội mà hiện nay chỉ có hai điều luật quy định vấn đề liên quan đến phạm nhiều tội, là:

Quyết định hình phạt trong trường hợp phạm nhiều tội (áp dụng đối với người từ đủ 18 trở lên) thì quy định rõ đối với trường hợp phạm nhiều tội - Điều 55 BLHS năm 2015.

Tổng hợp hình phạt trong trường hợp phạm nhiều tội (áp dụng đối với người dưới 18 tuổi phạm tội) – Điều 103 BLHS năm 2015.

2.2.2. Phạm tội có tính chất chuyên nghiệp

BLHS năm 2015 chỉ quy định phạm tội có tính chất chuyên nghiệp với tư cách là tình tiết định khung hình phạt hoặc tình tiết tăng nặng TNHS tại khoản 1 Điều 52 BLHS năm 2015.

Hiện nay, chỉ có hai văn bản hướng dẫn áp dụng phạm tội có tính chất chuyên nghiệp, đó là Nghị quyết số 01/2006/NQ-HĐTP và Nghị quyết số 03/2019/NQ-HĐTP.

2.2.3. Phạm tội 02 lần trở lên

Theo quy định của BLHS năm 2015 thì tình tiết phạm tội 02 lần trở lên được quy định là dấu hiệu định khung hình phạt trong 82 điều luật trong 12 chương tại Phần các tội phạm và tình tiết tăng nặng TNHS trong một khung hình phạt tại điểm g khoản 1 Điều 52 BLHS năm 2015.

2.2.4. Tái phạm tội

Tái phạm tội là hình thức duy nhất được ghi nhận chính thức bằng một quy định độc lập trong các BLHS, cụ thể là tại Điều 40 BLHS năm 1985, Điều 49 BLHS năm 1999 và Điều 53 BLHS năm 2015.

Theo quy định tại Điều 40 BLHS năm 1985 thì tái phạm bao gồm hai loại: tái phạm và tái phạm nguy hiểm. Và đóng vai trò là dấu hiệu định tội của 64 điều luật trong 08 chương, là dấu hiệu định khung hình phạt trong 102 Điều luật trong Phần các tội phạm và tình tiết tăng nặng TNHS trong một khung hình phạt.

2.2.6. Phân biệt phạm tội có tính chất chuyên nghiệp, phạm tội 02 lần trở lên và tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm

- Phân biệt phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và phạm tội 02 lần trở lên.

Thứ nhất, về số lần phạm tội

Thứ hai, về mục đích, động cơ của các lần phạm tội

Thứ ba, về lỗi của các tội phạm được thực hiện

- Phân biệt phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm.

Thứ nhất, về số lần phạm tội

Thứ hai, về loại tội phạm mà người phạm tội thực hiện

Thứ ba, về mục đích và động cơ phạm tội

- Phân biệt phạm tội 02 lần trở lên và tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm.

Thứ nhất, về số lần phạm tội

Thứ hai, về loại tội phạm thực hiện

2.3. Những bất cập, hạn chế trong quy định của Bộ luật hình sự năm 2015 về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

Những hạn chế, bất cập chủ yếu thể hiện ở các điểm sau đây:

- BLHS năm 2015 và các BLHS trước đó mặc dù đã ghi nhận và quy định các hình thức của nhiều tội phạm từ rất lâu nhưng những vấn đề về nhiều tội phạm vẫn chưa được quy định chính thức trong BLHS. Điều này dẫn đến hệ quả là thực tiễn định tội và QĐHP trong trường hợp nhiều tội phạm không được áp dụng thống nhất.

- Vì những hạn chế trong quy định về nhiều tội phạm của BLHS năm 2015 nên các quy định về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan nhiều tội phạm chưa được hoàn thiện.

- Mặc dù về nguyên tắc một tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm chỉ được sử dụng một lần trong một vụ án hình sự nhưng hiện nay vẫn còn tồn tại một số văn bản hướng dẫn áp dụng quy định của pháp luật hình sự Việt Nam mặc nhiên sử dụng 02 lần hoặc nhiều lần các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm khi QĐHP đối với người phạm tội.

- BLHS năm 2015 đã dần quy định các hình thức của nhiều tội phạm trong BLHS nhưng nội dung quy định của các hình thức này còn chưa hoàn thiện cả về khái niệm cũng như vai trò của các tình tiết này, nên việc áp dụng các quy định này vẫn còn nhiều vướng mắc, thiếu thống nhất. Cụ thể như sau:

Thứ nhất, đối với tình tiết phạm nhiều tội.

Thứ hai, đối với tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp.

Thứ ba, đối với tình tiết phạm tội 02 lần trở lên.

Thứ tư, về các trường hợp tái phạm tội.

Chương 3

THỰC TIỄN VÀ GIẢI PHÁP BẢO ĐẢM ÁP DỤNG CÁC TÌNH TIẾT TĂNG NẶNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ LIÊN QUAN ĐẾN NHIỀU TỘI PHẠM

3.1. Thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

3.1.1. Kết quả khảo sát thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm¹⁴

Để đánh giá khách quan và chính xác thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm so với các tình tiết tăng nặng TNHS nói chung cũng như so sánh giữa các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm với nhau, tác giả tiến hành khảo sát ngẫu nhiên các bản án trong thực tiễn xét xử từ năm 2016 cho đến tháng 06/2022 trong phạm vi cả nước. Cụ thể như sau:

Thứ nhất, khảo sát ngẫu nhiên 500 bản án¹⁵ có áp dụng tình tiết tăng nặng TNHS quy định tại Điều 48 năm BLHS 1999 hoặc Điều 52 BLHS năm 2015 đối với người phạm tội để đánh giá thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm so với các tình tiết tăng nặng TNHS nói chung, cho kết quả như sau: 239/500 bản án sử dụng tình tiết tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm chiếm tỷ lệ 46%; 141/500 bản án sử dụng tình tiết phạm tội 02 lần trở lên chiếm tỷ lệ 27%; 13/500 bản án sử dụng tình phạm tội có tính chất chuyên nghiệp chiếm tỷ lệ 3% và 122/500 bản án sử dụng tình tiết tăng nặng TNHS khác.

Thứ hai, khảo sát ngẫu nhiên 200 bản án¹⁶ có áp dụng các tình tiết này khi QĐHP để đánh giá thực tiễn áp dụng giữa các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm với nhau (bao gồm các tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp, phạm tội 02 lần trở lên và tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm).

Sau khi tiến hành khảo sát với số lượng 200 bản án tương ứng với từng chương nêu trên, có kết quả như sau: 103/200 bản án sử dụng tình tiết phạm tội 02 lần trở lên chiếm tỷ lệ 51,5%; 11/200 bản án sử dụng tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp chiếm tỷ lệ 5,5%; 86/200 bản án sử dụng tình tiết tái phạm, tái phạm nguy hiểm chiếm tỷ lệ 43%.

Dựa trên số liệu khảo sát nêu trên, tác giả đưa ra một số nhận xét về thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm như sau:

- Khi so sánh với các tình tiết tăng nặng TNHS được quy định tại Điều 48 BLHS năm 1999 và Điều 52 BLHS năm 2015 thì các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm được áp dụng phổ biến hơn, đặc biệt là tình tiết tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm.
- Khi so sánh giữa các tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp, phạm tội 02 lần trở lên và tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm thì tác giả nhận thấy rằng tình tiết phạm tội 02 lần trở lên được áp dụng phổ biến nhất so với các tình tiết còn lại.
- Số lượng các bản án áp dụng đồng thời tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và tình tiết phạm tội 02 lần trở lên hoặc tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và tái phạm hoặc tái phạm

¹⁴ Đây là kết quả tác giả tự khảo sát 700 bản án hình sự ngẫu nhiên từ năm 2016 cho đến tháng 06/2022 trong phạm vi cả nước, trong đó có 500 bản án hình sự áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS và 200 bản án áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

¹⁵ Danh sách các bản án xem tại phụ lục số 07.

¹⁶ Danh sách các bản án xem tại phụ lục số 08.

nguy hiểm hoặc áp dụng đồng thời cả 03 tình tiết: phạm tội có tính chất chuyên nghiệp, phạm tội 02 lần trở lên và tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm đối với người phạm tội khi QĐHP là khá phổ biến.

Như vậy, có thể thấy mặc dù các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm được áp dụng phổ biến và đa dạng các vai trò hơn so với các tình tiết tăng nặng TNHS nói chung. Tuy nhiên, thực tiễn áp dụng các tình tiết này chưa đa dạng các vai trò cũng như chưa đa dạng đối với các loại tội phạm trong các chương trong Phần các tội phạm cụ thể của BLHS năm 2015.

3.1.2. Những hạn chế và nguyên nhân của các hạn chế trong thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

3.1.2.1. Những hạn chế trong thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

❖ *Tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp.*

Hiện nay thực tiễn xét xử gặp một số vướng mắc, bất cập nêu sau:

Thứ nhất, thực tiễn áp dụng thiếu thống nhất trong việc xác định “nghề sinh sống” và “nguồn sống chính” trong phạm tội có tính chất chuyên nghiệp.

Thứ hai, áp dụng không đúng vai trò là dấu hiệu định khung hình phạt của tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp.

❖ *Tình tiết phạm tội 02 lần trở lên.*

Hiện nay thực tiễn xét xử gặp một số vướng mắc, bất cập nêu sau:

Thứ nhất, áp dụng thiếu thống nhất trong việc xác định như thế nào là “01 lần” phạm tội trong tình tiết phạm tội 02 lần trở lên trong một số nhóm các tội phạm cụ thể.

Thứ hai, áp dụng thiếu thống nhất tình tiết phạm tội 02 lần trở lên trong trường hợp các hành vi phạm tội dưới mức định lượng quy định để xử lý hình sự.

Thứ ba, hành vi của người phạm tội thỏa mãn đồng thời dấu hiệu phạm tội 02 lần trở lên và phạm tội có tính chất chuyên nghiệp thì có áp dụng đồng thời cả hai tình tiết này đối với người phạm tội khi QĐHP hay không?

❖ *Những hạn chế trong các trường hợp tái phạm tội.*

Thứ nhất, thực tiễn áp dụng không thống nhất khi sử dụng dấu hiệu người phạm tội “đã bị kết án, chưa được xóa án tích lại thực hiện hành vi phạm tội mới” là dấu hiệu định tội hoặc định khung hình phạt.

Thứ hai, thực tiễn áp dụng chùng lún tiền án khi người phạm tội “đã bị kết án, chưa được xóa án tích lại thực hiện hành vi phạm tội mới” trong việc xác định phạm tội có tính chất chuyên nghiệp và tái phạm, tái phạm nguy hiểm.

3.1.2.2. Nguyên nhân của những hạn chế, vướng mắc

Các hạn chế, vướng mắc trong thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm có thể xuất phát từ các nguyên nhân nêu sau:

Thứ nhất, xuất phát từ những bất cập, hạn chế trong quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Thứ hai, hạn chế trong hoạt động bảo đảm áp dụng thống nhất pháp luật, tổng kết thực tiễn, hướng dẫn áp dụng và ban hành án lệ về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Thứ ba, nguyên nhân do trình độ, năng lực, bản lĩnh nghề nghiệp còn hạn chế của CQTHTT.

Thứ tư, các nguyên nhân khác.

3.2. Giải pháp bảo đảm áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

3.2.1. Kiến nghị hoàn thiện quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

Kiến nghị bổ sung điều luật quy định về nhiều tội phạm vào trong BLHS năm 2015. Cụ thể là bổ sung khái niệm nhiều tội phạm và đặt ngay sau khái niệm về tội phạm trong Phần chung của BLHS năm 2015.

Kiến nghị bổ sung khoản 2 Điều 52 BLHS năm 2015 về các nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm nói riêng cũng như các tình tiết tăng nặng TNHS nói chung, cụ thể:

- *Nguyên tắc 1: một tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm chỉ được áp dụng một lần trong một vụ án hình sự;*
- *Nguyên tắc 2: các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm khi đóng vai trò là các tình tiết tăng nặng TNHS trong một khung hình phạt thì chỉ làm tăng mức hình phạt trong giới hạn một khung hình phạt.*
- *Nguyên tắc 3: các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm của hành vi phạm tội nào chỉ được áp dụng đối với hành vi phạm tội đó.*

Kiến nghị hoàn thiện pháp luật hình sự Việt Nam đối với từng tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm, cụ thể như sau:

3.2.1.1. Phạm nhiều tội

Thứ nhất, kiến nghị ban hành văn bản hướng dẫn phạm nhiều tội được quy định trong BLHS năm 2015.

Thứ hai, kiến nghị sửa đổi, bổ sung Điều 103 BLHS năm 2015 về QĐHP đối với người dưới 18 tuổi phạm tội trong trường hợp phạm nhiều tội.

3.2.1.2. Phạm tội có tính chất chuyên nghiệp

Thứ nhất, kiến nghị ban hành văn bản hướng dẫn khái niệm tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp trong BLHS năm 2015.

Thứ hai, kiến nghị bổ sung tình tiết “phạm tội có tính chất chuyên nghiệp” là dấu hiệu định khung hình phạt trong một số tội phạm cụ thể trong BLHS năm 2015.

Thứ ba, không áp dụng tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp đối với các tội có quy định dấu hiệu “vụ lợi” là dấu hiệu định tội hoặc định khung hình phạt.

3.2.1.3. Phạm tội 02 lần trở lên

Từ nội dung phân tích những hạn chế trong quy định và thực tiễn áp dụng các vai trò của tình tiết phạm tội 02 lần trở lên, tác giả đưa ra một số kiến nghị hoàn thiện tình tiết này như sau:

Thứ nhất, cần ban hành văn bản hướng dẫn khái niệm tình tiết “phạm tội 02 lần trở lên” được quy định trong BLHS năm 2015.

Thứ hai, cần ban hành văn bản hướng dẫn cách xác định “01 lần” phạm tội khi áp dụng tình tiết phạm tội 02 lần trở lên trong một số nhóm tội phạm cụ thể được quy định trong BLHS năm 2015.

Thứ ba, kiến nghị loại bỏ vai trò là dấu hiệu định khung hình phạt của tình tiết “phạm tội 02 lần trở lên” trong Phần các tội phạm cụ thể và chỉ quy định tình tiết phạm tội 02 lần trở lên là tình tiết tăng nặng TNHS trong một khung hình phạt quy định tại điểm g khoản 1 Điều 52 trong BLHS năm 2015.

Thứ tư, những trường hợp do phạm tội 02 lần trở lên mà hành vi cấu thành khung nặng hơn theo yếu tố định lượng thì chỉ áp dụng khung nặng hơn mà không áp dụng thêm tình tiết phạm tội 02 lần trở lên đối với người phạm tội.

3.2.1.4. Tái phạm tội

Dựa trên những phân tích bất cập trong quy định và vướng mắc trong thực tiễn áp dụng khi áp dụng các trường hợp tái phạm tội, tác giả đưa ra một số kiến nghị nêu sau:

Thứ nhất, kiến nghị sửa đổi, bổ sung Điều 53 BLHS năm 2015 về tái phạm và tái phạm nguy hiểm.

Thứ hai, kiến nghị ban hành văn bản hướng dẫn khi sử dụng dấu hiệu “đã bị kết án chưa được xóa án tích lại thực hiện hành vi phạm tội mới” là dấu hiệu định tội của một số tội phạm cụ thể.

Thứ ba, việc áp dụng tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp loại trừ việc áp dụng tình tiết tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm.

Thứ tư, kiến nghị bỏ dấu hiệu định khung hình phạt của tình tiết “tái phạm” tại Điều 265 và bổ sung tình tiết “tái phạm đặc biệt nguy hiểm” là dấu hiệu định khung hình phạt trong BLHS năm 2015.

3.2.2. Giải pháp nâng cao hiệu quả áp dụng các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm

Để nâng cao hiệu quả áp dụng hiệu quả các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm thì ngoài việc hoàn thiện quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm như tác giả phân tích tại mục 3.2.1 thì cần thực hiện một số các giải pháp như sau:

Thứ nhất, cần tăng cường công tác giải thích, hướng dẫn áp dụng, tổng kết thực tiễn và ban hành án lệ về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Thứ hai, cần nâng cao năng lực chuyên môn, nghiệp vụ của các cơ quan tiến hành tố tụng.

Thứ ba, đảm bảo hoàn thiện các thủ tục tố tụng nhằm nâng cao hiệu quả áp dụng tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Thứ tư, tuyên truyền nâng cao nhận thức của cộng đồng xã hội về tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Thứ năm, tăng cường hiệu quả công tác kiểm tra, giám sát hiệu quả áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

KẾT LUẬN CỦA LUẬN ÁN

Các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm là một trong các căn cứ ảnh hưởng đến việc đánh giá tính nguy hiểm của hành vi phạm tội và QĐHP đối với người phạm tội. Từ sự phân tích, đánh giá các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm ở các phương diện lý luận, pháp lý và thực tiễn, Luận án đi đến những kết luận cơ bản sau:

Thứ nhất, nghiên cứu khái quát một số vấn đề lý luận về nhiều tội phạm như khái niệm về nhiều tội phạm, các dấu hiệu pháp lý của nhiều tội phạm, các hình thức biểu hiện của nhiều tội phạm. Phân tích làm rõ một số dấu hiệu đặc trưng các hình thức của nhiều tội phạm, phân biệt các hình thức của nhiều tội phạm và các trường hợp phạm một tội phức tạp và mối liên hệ giữa nhiều tội phạm và TNHS trong khoa học pháp luật hình sự Việt Nam.

Thứ hai, trên nền tảng lý luận về nhiều tội phạm, tác giả nghiên cứu một số vấn đề lý luận về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm. Từ đó, đưa ra một số vấn đề lý luận về các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự liên quan đến nhiều tội phạm.

Thứ ba, nghiên cứu khái quát sự phát triển của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm từ năm 1945 cho đến khi ban hành BLHS năm 2015.

Thứ tư, phân tích quy định của BLHS năm 2015 về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm và những hạn chế, bất cập trong quy định của BLHS năm 2015 về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Thứ năm, nghiên cứu quy định pháp luật hình sự nước ngoài từ đó đưa ra các điểm tiến bộ nổi bật trong quy định về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm mà pháp luật hình sự Việt Nam có thể tham khảo hoàn thiện.

Thứ sáu, nghiên cứu thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm; đưa ra một số vướng mắc và nguyên nhân của các vướng mắc này trong thực tiễn áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

Từ các nội dung phân tích nêu trên, tác giả đưa ra các giải pháp bảo đảm thực thi hiệu quả các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm, cụ thể như sau:

Kiến nghị hoàn thiện quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm. Kiến nghị sửa đổi, bổ sung khoản 2 Điều 52 BLHS năm 2015 về các nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm nói riêng cũng như các tình tiết tăng nặng TNHS nói chung.

Ngoài ra, đối với từng tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm, tác giả có các kiến nghị như sau:

- *Đối với tình tiết phạm nhiều tội:*
- + Kiến nghị ban hành văn bản hướng dẫn khái niệm phạm nhiều tội trong BLHS năm 2015.
- + Kiến nghị sửa đổi, bổ sung Điều 103 BLHS năm 2015 về QĐHP đối với người dưới 18 tuổi phạm tội trong trường hợp phạm nhiều tội.
- *Đối với tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp:*
- + Kiến nghị ban hành văn bản hướng dẫn khái niệm phạm tội có tính chất chuyên nghiệp trong BLHS năm 2015.

+ Kiến nghị bổ sung tình tiết “phạm tội có tính chất chuyên nghiệp” là dấu hiệu định khung hình phạt trong một số tội phạm cụ thể trong BLHS năm 2015.

+ Kiến nghị không áp dụng tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp đối với các tội có quy định dấu hiệu “vụ lợi” là dấu hiệu định tội hoặc định khung hình phạt.

- *Đối với tình tiết phạm tội 02 lần trở lên.*

+ Kiến nghị cần ban hành văn bản hướng dẫn khái niệm tình tiết “phạm tội 02 lần trở lên” được quy định trong BLHS năm 2015.

+ Kiến nghị bổ sung văn bản hướng dẫn cách xác định “01 lần” phạm tội khi áp dụng tình tiết phạm tội 02 lần trở lên trong một số nhóm tội phạm cụ thể như: tội mua bán trái phép chất ma túy (Điều 251 BLHS năm 2015); tội trộm cắp tài sản (Điều 173 BLHS năm 2015); các tội phạm tình dục và đối với tội chứa mại dâm (Điều 327 BLHS năm 2015).

+ Kiến nghị loại bỏ vai trò là dấu hiệu định khung hình phạt của tình tiết “phạm tội 02 lần trở lên” trong Phần các tội phạm cụ thể của BLHS năm 2015 và chỉ quy định tình tiết phạm tội 02 lần trở lên là tình tiết tăng nặng TNHS trong một khung hình phạt quy định tại điểm g khoản 1 Điều 52 BLHS năm 2015.

+ Kiến nghị những trường hợp do phạm tội 02 lần trở lên mà hành vi cấu thành khung nặng hơn theo yếu tố định lượng thì chỉ áp dụng khung nặng hơn mà không áp dụng thêm tình tiết phạm tội 02 lần trở lên đối với người phạm tội.

- *Đối với trường hợp tái phạm tội:*

+ Kiến nghị sửa đổi, bổ sung Điều 53 BLHS năm 2015 về tái phạm và tái phạm nguy hiểm.

+ Kiến nghị ban hành văn bản hướng dẫn khi sử dụng dấu hiệu “đã bị kết án chưa được xóa án tích lại thực hiện hành vi phạm tội mới” là dấu hiệu định tội của một số tội phạm cụ thể.

+ Kiến nghị việc áp dụng tình tiết phạm tội có tính chất chuyên nghiệp loại trừ việc áp dụng tình tiết tái phạm hoặc tái phạm nguy hiểm.

+ Kiến nghị bỏ dấu hiệu định khung hình phạt của tình tiết “tái phạm” tại Điều 265 và bổ sung tình tiết “tái phạm đặc biệt nguy hiểm” là dấu hiệu định khung hình phạt trong BLHS năm 2015.

Ngoài ra, tác giả đưa ra các giải pháp nâng cao hiệu quả áp dụng quy định về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm, bao gồm:

- Tăng cường công tác giải thích, hướng dẫn áp dụng, tổng kết thực tiễn và ban hành án lệ về các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

- Nâng cao năng lực chuyên môn, nghiệp vụ của các cơ quan tiến hành tố tụng.

- Đảm bảo hoàn thiện các thủ tục tố tụng nhằm nâng cao hiệu quả áp dụng tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

- Tuyên truyền nâng cao nhận thức của cộng đồng xã hội về tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội phạm.

- Tăng cường hiệu quả công tác kiểm tra, giám sát hiệu quả áp dụng các tình tiết tăng nặng TNHS liên quan đến nhiều tội

